

CLIMATUL INVESTIȚIONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Prof. univ., dr. hab. Larisa BUGAIAN, UTM
Conf. univ., dr. Vasile MAMALIGA, UTM
Drd. Marin CIOBANU, UTM

Este bine știut faptul că fluxurile de investiții străine directe (ISD) joacă un rol din ce în ce mai important în economia contemporană. Acestea, alături de capitalul autohton, participă direct la procesul de dezvoltare a economiilor naționale și contribuie considerabil la sporirea competitivității acestor economii. ISD-urile constituie unul din factorii de bază, care contribuie la creșterea nivelului producției industriale și a celei prelucrătoare în particular, însă performanțele țării, până acum, în atragerea unor fluxuri cât de cât importante de ISD-uri au fost mai mult decât modeste. Existența unui impact pozitiv al investițiilor străine directe asupra dezvoltării industriale și creșterii competitivității țărilor receptoare este pe deplin recunoscută.

Cuvinte-cheie: investiții străine directe, climat investițional, dezvoltare industrială, competitivitate.

JEL: E03, F62, F63, G38, L10, O11

1. Motivațiile care stau la baza interesului față de investiții

Republica Moldova, ca, de altfel, toate statele din Centrul și Estul Europei, are o serie de motivații obiective și subiective ce stau la baza interesului față de investiții, în special, față de cele străine directe:

- Nevoia de capital în vederea re tehnologizării, a refacerii economice, în urma restructurării impuse de tranziția la un alt sistem economic, cel al economiei de piață. Acest proces presupune anumite mutații de esență în structurile economice. Fără o rapidă aliniere la cerințele moderne ale economiei mondiale, economia autohtonă riscă să intre într-un periculos regres, sau să rămână substanțial în urma celorlalte țări, așa cum, de fapt, am constatat că se întâmplă în cazul RM.
- Transferul de tehnologie și de know-how reprezentă, de asemenea, una din marile motivații ale interesului față de ISD-uri. Este evident că progresul tehnic atins de statele dezvoltate trebuie atras și implementat în economiile aflate în tranziție, cum este și cazul economiei Republicii Moldova, pentru a reduce decalajul de dezvoltare față de țările amintite. O cale de realizare a acestui deziderat poate consta tocmai în asocierea cu parteneri străini din țările dezvoltate și prin atragerea de ISD-uri să se faciliteze accesul la aceste tehnologii. Astfel, producția autohtonă ar putea deveni competitivă pe piața mondială.

INVESTMENT CLIMATE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Professor, Hab. Dr. Larisa BUGAIAN,
Assoc. Prof., PhD Vasile MAMALIGA,
PhD student Marin CIOBANU,
Technical University of Moldova

It is well known that foreign direct investments (FDI) flows play an increasingly important role in today's economy. FDI and the domestic resources are directly involved in the development of the national economies and contribute significantly to the enhancement of their competitiveness. FDI is one of the main factors which contribute to the raise of the industrial production level, and of the processing industry particularly, but, so far, the country performance in attracting important flows of FDI were more than modest. The positive impact of foreign direct investments on the industrial development and enhancement of competitiveness of the receiving countries is fully recognized.

Key words: foreign direct investments, investment climate, industrial development, competitiveness.

JEL: E03, F62, F63, G38, L10, O11

1. Motivations that Underlay the Interest in Investments

The Republic of Moldova, as well as the other countries from the Central and Eastern Europe, has a series of objective and subjective motivations that underlay the interest in investments, especially in foreign direct investments:

- The need of capital for technical retooling, economic recovery, following the restructuring imposed by the transition from a different economic system to that of market economy. This process implies certain essential changes of the economic structures. Without rapid alignment to the modern requirements of the global economy, the national economy is likely to go into a dangerous regression, or remain significantly behind the other countries, as in fact is the case of the Republic of Moldova.
- The transfer of technology and know-how is also one of the major motivations of the interest in FDI. It is obvious that the technical progress attained by the developed countries shall be attracted and implemented in the transition economies, as is the case of the economy of the Republic of Moldova, to reduce the development discrepancy in relation to the countries mentioned. One way to achieve this is the association with foreign partners from the developed countries and facilitation of the access to such technologies by attracting FDI. Thus, the domestic

- Preluarea și aplicarea noilor metode de management și gestionare corporativă constituie o componentă a restructurărilor necesare reușitei tranziției. Printre factorii de sinergie, cu efecte determinante în creșterea și dezvoltarea economică, managementul inovativ este considerat deosebit de important.
- Accesul la piața occidentală, cu exigențele sale înalte, constituie, de asemenea, o motivație serioasă în atragerea de investiții, în special, străine. Produsele obținute în cadrul unor participări străine au acces mai facil pe piețele externe, mai ales dacă acestea se alătură propriilor realizări ale investitorului străin în țara de origine. În multe cazuri, rezultatele unor astfel de investiții se pot bucura chiar de anumite facilități la intrarea pe piețele altor state, facilități ce pot viza diferite forme de autorizări, omologări, asimilări etc., precum și facilități de ordin vamal, fiscal sau de altă natură [1, p.73].

Datorită avantajelor incontestabile pe care le posedă ISD-urile, în ultimele decenii, toate țările lumii, dar, în special, cele mai puțin dezvoltate, s-au văzut nevoite să recurgă la o nouă formă de concurență între ele, și anume să se întrecă în crearea celor mai favorabile condiții pentru atragerea capitalului străin, sau a unui climat investițional cât mai atractiv. Climatul investițional este definit, în general, ca un sistem de factori și premise economice, politice, instituționale și de drept, capabile să intervină în procesul de realizare investițională, modificând comportamentul investițional spre stimulare sau de stimulare și reflectând nivelul de atractivitate al unei țări (ramuri, zone, regiuni) pentru alocarea investițiilor, având tangență cu toate domeniile economiei [2, p.101]. Experții menționează că, începând cu a doua jumătate a anilor '90, ISD-urile, la nivel mondial, au crescut mai rapid decât alți indicatori macroeconomici, cum ar fi PIB-ul mondial, exporturile sau investițiile interne [3, p.26]. În mare parte, acest fapt se datorează competiției intense pentru ISD-uri și creării de către multe țări a unor condiții atractive pentru ISD-uri. Începând cu anul 1992, și Republica Moldova s-a angajat în acest proces, realizând, cel puțin la nivel declarat de politici, importanța investițiilor străine și angajându-se să creeze condiții favorabile pentru acestea. Printre schimbările pozitive în climatul investițional al RM de la obținerea independenței, putem menționa:

- Existența unei politici de stat în domeniul investițional, documentele principale fiind:
  - Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015.
  - Legea RM cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător nr. 81-XV din 18.03.2004, care garantează un nivel identic de protecție a investițiilor autohtone și, res-

production could become competitive on the global market.

- The takeover and implementation of new methods of management and corporative administration is a necessary restructuring component for a successful transition. Among the synergy factors with a determinant effect upon the economic growth and development is the innovation management, which is considered very important.
- The access to the occidental market, with its high exigencies, is also a serious motivation to attract investments, especially foreign. The product obtained within such foreign participations have an easier access to external markets, especially is these join the accomplishments of the foreign investor in the country of origin. Often, the results of such investments enjoy certain facilitations when entering the markets of other countries, facilitations that relate to various forms of authorizations, homologations, assimilations etc., as well as customs, tax and other facilitations [1, p. 73].

Due to the incontestable advantages of the FDI, over the last decades all the countries of the world, especially those less developed, had to refer to a new form of competition, that is to compete in creation of more favourable conditions for attracting foreign capital, or a more attractive investment climate. The investment climate is generally defined as a system of economic, political, institutional and legal factors and premises capable to intervene into the process of investment, changing the investment behaviour towards stimulation and impediment and reflecting the level of attractiveness of a country (branch, area, region) for allocation of investments, relating to all economy areas [2, p. 101]. The experts mention that, since the late 1990's, the global level of FDI increased more rapidly than other macroeconomic indicators, such as the global GDP, exports and domestic investments [3, p. 26]. This can be explained in large part by the intense competition for FDI and the creation by many countries of attractive conditions for FDI. Since 1992, the Republic of Moldova got also involved in this process, understanding, at least in declared policies, the importance of foreign investments and undertaking to create favourable conditions for such investments. Among the positive changes within the investment climate of the Republic of Moldova as of its independence, there can be mentioned:

- The availability of a state policy on investment, the main documents being:
  - Strategy for attracting investments and promoting the exports for the period of 2006-2015;
  - Law of the Republic of Moldova on investments in entrepreneurial activity no. 81-XV of 18.03.2004 which guarantees the same level of priority of domestic and foreign

pectiv, străine. În R. Moldova, nu există restricții la amortizarea investițiilor (în afară de cele generale, stabilite în legislația fiscală) și repatrierea profitului, cu toate că, conform opiniei unor investitori străini deja prezenți în RM, restricția stipulată în această lege pentru investitorii străini de a cumpăra terenuri cu destinație agricolă reprezintă o barieră în calea investițiilor străine [4, p.28].

- Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”, care stipulează necesitatea renunțării la modelul de creștere bazat pe consumul alimentat de remitențe în favoarea unui model bazat pe atragerea investițiilor străine și locale, precum și dezvoltarea industriilor exportatoare de bunuri și servicii [5, pct.5].
- Îmbunătățirea sistemului legal, inclusiv extinderea și eficientizarea legislației comerciale (adoptarea unui nou cod fiscal, vamal, civil, penal, al muncii, apropiate de standardele europene). Politica fiscală a fost liberalizată, investitorii străini se bucură de aceleași drepturi ca și agenții economici naționali; presiunea fiscală este una dintre cele mai reduse din Europa; valuta națională este liber convertibilă; cetățenii și companiile străine pot participa la procesul de privatizare; statul garantează investitorilor străini dreptul la repatrierea profitului și cel de proprietate asupra investițiilor; a fost simplificată procedura de înregistrare, licențiere, autorizare și certificare. Cadrul legal, care reglementează activitatea economică în RM, poate fi considerat ca unul liberal, favorabil și încurajator pentru ISD-uri.
- Stabilitatea macroeconomică (stabilitatea relativă a valutei naționale și rata relativ redusă a inflației, deficitul bugetar și ponderea datoriilor de stat în PIB în limitele valorilor moderate, creșterea economică înregistrată în ultimul deceniu).
- Amplasarea geografică strategică a țării, solul, clima favorabilă, existența tradițiilor în industria prelucrătoare, în special în cea a produselor agroalimentare.
- Forța de muncă relativ ieftină și calificată.
- Existența unor acorduri de comerț și de liber schimb la nivel regional, ceea ce face ca limitările legate de mărimea restrânsă a pieței interne să fie, în mare parte, eliminate.

2. Climatul investițional al Republicii Moldova

Climatul investițional al Republicii Moldova rămâne destul de neatractiv. Despre aceasta relevă atât poziția Moldovei în ratingurile internaționale, cât și comparația directă a performanțelor privind atragerea ISD-urilor dintre țări. R. Moldova se poziționează pe ultimul loc în Europa la indicatorii de atragere a ISD-urilor. În timp ce parametrii legați de mărimea pieței

investments. Moldova has no restrictions towards the investments amortization (except for those general provided by the tax law) and profit repatriation, although according to some foreign investors already present in the Republic of Moldova, the restriction provided for by the law for foreign investors to purchase agricultural land represents a barrier to foreign investments [4, page 28];

- National Development Strategy “Moldova 2020” stipulates the necessity to abandon the model of growth based on consumptions fuelled by remittances in favour of a model based on the attraction of foreign and domestic investments, as well as on development of goods and services exports [5, point 5].
- The improvement of the legal system, including the extension and increasing the efficiency of the commercial laws (adoption of a new Tax Code, Customs Code, Civil and Criminal Codes, Labour Code complying with the European standards). The tax policy was liberalized, foreign investors enjoy the same rights as the domestic economic operator; the tax burden is one of the lowest in Europe; the national currency is freely convertible; citizens and foreign companies can participate in the process of privatization; the state guarantees foreign investors the right to repatriate the profit and the right of ownership over the investments; there was simplified the procedure of registration, licensing, authorization and certification. The legal framework regulating the economic activity in the Republic of Moldova may be considered as a liberal one, favourable and encouraging FDI.
- Macroeconomic stability (relative stability of the national currency and relatively low rate of inflation, budget deficit and increase of debt-to-GDP ratios within the limits of moderate values, economic growth registered in the last decade).
- Strategic geographical position of the country, the soil, favourable climate, traditions of the processing industry, especially that of agricultural and food products.
- Relatively cheap and qualified labour force.
- Existence of certain trade and free exchange agreements at the regional level, eliminating most of the limitations related to the small size of the domestic market.

2. Investment Climate of the Republic of Moldova

The investment climate of the Republic of Moldova still remains unattractive. This can be seen by the position of the Republic of Moldova in the international rating, as well as by direct comparison of performances related to attraction of FDI between the countries. As observed in the previous chapter, the Republic of Moldova is last in Europe as to the indicators of attracting FDI. Whereas, the parameters

sunt aceiași ca în multe țări de comparație, la care ne-am referit, iar factorul uman, în pofida deteriorării din ultimul timp a calității acestuia, rămâne, totuși, mai degrabă un atu, diferența, în opinia noastră, este dată de factorii legați de cadrul politic și economic, precum și de cei specifici pe care țara poate să-i pună la dispoziția investitorilor. Astfel, reticența investitorilor străini de a investi în economia RM este explicată și de alți autori prin instabilitatea politică și lipsa condițiilor favorabile pentru realizarea activității de business [6, p.47]. Alții indică asupra problemelor concrete care afectează climatul investițional al Republicii Moldova, referindu-se, în special, la factorii legați de cadrul politic și economic [7, pag.17]:

- Implementarea practică inadecvată și aplicarea inefficientă a legislației, în pofida cadrului legal relativ bun și propice pentru atragerea ISD-urilor;
- Intervențiile guvernamentale active, influența mare a politicii asupra sferei economice, acțiunile cu caracter represiv ale organelor statului, inclusiv asupra unor investitori străini;
- Instabilitatea politicilor economice;
- Derularea lentă a procesului de privatizare;
- Imaginea nefavorabilă a Republicii Moldova, de țară puțin cunoscută, săracă și imprezvizibilă. Conflictul din Transnistria înrăutățește și mai mult această imagine, prin percepția de instabilitate și insecuritate pe care o creează;
- Emigrarea masivă a forței de muncă, care, având și un aspect pozitiv, în cazul Republicii Moldova, a atins proporții ce afectează securitatea economică a statului;
- Intervențiile administrative frecvente în activitatea agenților economici, inclusiv sub forme de controale și inspecții;
- Birocrația generală, protecționismul și corupția.

La acești factori, se mai adaugă factorii de natură obiectivă, așa ca economia de dimensiuni mici, puterea de cumpărare scăzută a populației, lipsa resurselor naturale, lipsa infrastructurii dezvoltate pentru afaceri etc. Același autor mai menționează că potențialii investitori nu dețin informații suficiente despre oportunitățile de investiții în R. Moldova. Chiar dacă sunt puține la număr, cazurile de succes ale investitorilor străini nu sunt promovate în exterior, iar statul investește puțin în dezvoltarea infrastructurii fizice, în educație, condiții absolut necesare pentru dezvoltarea unor afaceri pe termen lung [7, p.19]. După cum am menționat, deja, în această lucrare, performanța slabă a Republicii Moldova în atragerea ISD-urilor, în comparație cu țările similare ca mărime a teritoriului și a numărului populației, precum și instabilitatea accentuată în dinamica investițiilor începând cu anul 1992, se datorează, mai ales, climatului investițional insuficient de atractiv, determinat de imprezvizibilitatea și incertitudinea situației economice și politice a țării, dar și riscului de țară, asociat acestei situații. Conform

related to the size of the market are the same as in many compared countries referred to, and the human factor, in spite of its quality decrease, it remains rather an asset, the difference, in our opinion, being given by the factors related to the political and economic framework, as well as by the those specific the country can offer to the investors. Thus, the reluctance of foreign investors to invest in the economy of the Republic of Moldova is explained also by other authors through the political instability and lack of favourable conditions for carrying out business activities [6, p. 47]. Other authors point to concrete problems that affect the investment climate in the Republic of Moldova, referring especially to the factors related to the political and economic framework [7, p. 17]:

- inadequate practical implementation and inefficient application of laws, despite relatively good and conducive legal framework to attracting FDI;
- active state intervention, great policy influence on the economy, repressive actions of the state bodies, including on certain foreign investors;
- instability of economic policies;
- slow privatization process;
- unfavourable image of the Republic of Moldova, as a little known, poor and unpredictable country. Transnistrian conflict worsens even more this image, by the perception of instability and insecurity it creates;
- massive labour emigration which, having a positive aspect, in case of the Republic of Moldova has reached the proportions that affect the economic security of the state;
- frequent administrative interventions in the activity of the economic entities, including through checks and inspections;
- general bureaucracy, protectionism and corruption.

These factors may be complemented by objective factors, such as small economy, low purchasing power of the population, lack of natural resources, lack of developed infrastructure for business, etc. The same author mentions also that potential investors do not have enough information about investment opportunities in the Republic of Moldova. Although few in number, successful cases of foreign investors are not promoted abroad, and the state make few investments in the development of physical infrastructure, in education, indispensable conditions for developing long-term business [7, p.19]. As already mentioned in this work, poor performance of the Republic of Moldova in attracting FDI, as compared to countries with similar territory and number of population, and extreme instability in investment dynamics since 1992, is due, above all, to insufficiently attractive investment climate, determined by the unpredictability and uncertainty of economic and political situation of the country, and also by country risk associated with this situation. According to the White Book of the Foreign

Cărții Albe a Asociației investitorilor străini din Republica Moldova, principalele priorități pentru îmbunătățirea climatului investițional al Republicii Moldova, în afara celei menționate deja, referitoare la restricția de a achiziționa terenuri agricole de către investitorii străini, se referă la [4, p.8-9]:

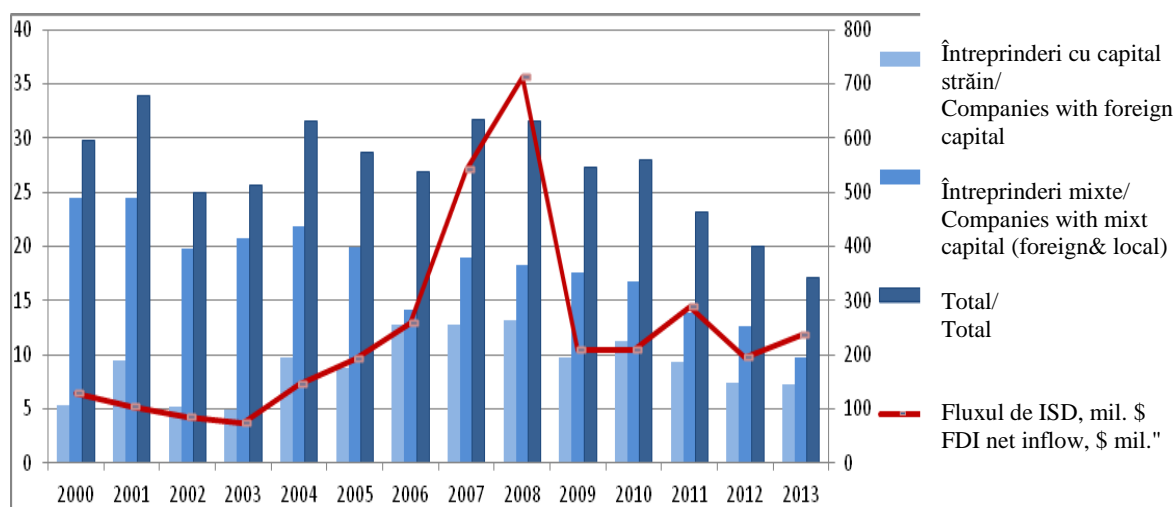
- Întărirea condițiilor statului de drept, prin asigurarea independenței funcționării și a responsabilității instanțelor judecătorești față de deciziile emise;
- Dezvoltarea infrastructurii, prin atragerea sectorului privat în (re)construcția și gestionarea drumurilor naționale;
- Îmbunătățirea legislației fiscale și a administrării fiscale;
- Armonizarea legislației referitoare la gestionarea corporativă și concurență, la standardele și normele UE;
- Revizuirea unor aspecte ale legislației referitoare la relațiile de muncă, care sunt împovărătoare pentru angajator;
- Perfecționarea procesului educațional și a asigurării cu forță de muncă calificată prin acordarea dreptului companiilor să instruiască și să elibereze certificate de competență profesională sub un anumit grad de supraveghere din partea statului;
- Diminuarea poverii administrative, prin reducerea numărului de rapoarte și optimizarea procesului de raportare; revizuirea funcțiilor organelor de inspecție; eliminarea dublării controalelor și documentelor solicitate de la agenții economici;
- Facilitarea comerțului prin eliminarea barierelor administrative și a practicilor de monopol în derularea operațiunilor de import-export și recunoașterea certificatelor eliberate de țările membre ale UE pe teritoriul Republicii Moldova;
- Întărirea securității energetice a Republicii Moldova.

Concluzii indirecte, referitoare la atractivitatea climatului investițional pentru investitorii străini, putem trage și pe baza analizei unor indicatori relativi, cum ar fi ponderea investițiilor în capitalul fix, făcute de companiile cu capital străin și cele cu capital mixt, în totalul investițiilor în capitalul fix pe economie. Astfel, dacă, în perioada 2000-2010, companiile cu participație străină au realizat de la cca 1/4 până la cca 1/3 din totalul investițiilor în capital fix, în anii 2011, 2012 și 2013, această pondere s-a redus până la 23%, 20%, respectiv și 17%, ceea ce poate reprezenta un semnal referitor la înrăutățirea climatului investițional. Desigur, acest lucru poate fi pus și pe seama altor fenomene, precum criza economică regională și mondială, însă, în timp ce, în perioadele 2009-2011 și 2012-2013, fluxul net de ISD-uri a crescut, observăm că o parte din ce în ce mai mică din acesta a ajuns să fie investit în active materiale pe termen lung, ceea ce poate reprezenta o dovadă a diminuării încrederii investitorilor străini în mediul investițional din RM.

Investors Association of the Republic of Moldova, the main priorities for improving the investment climate of the country, besides the already mentioned restriction on purchase of agricultural land by foreign investors, refer to [4, p.8-9]:

- Strengthening the rule of law conditions by ensuring the independence of the courts functioning and responsibility towards the decisions issued;
- Infrastructure development by attracting the private sector into the (re)construction and management of national roads;
- Improving tax legislation and tax administration;
- Harmonization of legislation on corporate management and competition to the EU standards and norms;
- Review certain aspects of the legislation on labour relations, which are burdensome for the employer;
- Improve the educational process and ensure the skilled labour by allowing companies to train and issue certificates of professional competence under a certain degree of supervision by the state;
- Reducing administrative burdens by reducing the number of reports and optimize the reporting process; review the functions of the inspection bodies; eliminating duplication of checks and documents required from economic operators;
- Facilitating trade by eliminating administrative barriers and monopoly practices in import-export operations and recognition of certificates issued by EU member states on the territory of the Republic of Moldova;
- Strengthening energy security of the country.

Indirect conclusions related to the attractiveness of the investment climate for foreign investors can be made based on the analysis of relative indicators, such as the share of fixed capital investments, made by companies with foreign capital and joint ventures, in the total investments in fixed capital per economy. Thus, if during 2000-2010 companies with foreign participation performed from approx. 1/4 up to approx. 1/3 of total investments in fixed capital, in 2011, 2012 and 2013 this share decreased to 23%, 20% and 17%, which may point out to the worsening of the investment climate. Of course, this can also be attributed other phenomena, such as regional and global economic crisis, but while in the periods 2009-2011 and 2012-2013 net FDI flows increased, we note that only a small part were invested in long-term tangible assets, which may constitute evidence of diminishing confidence of foreign investors into the investment environment of the Republic of Moldova.

Figura 1. Ponderea investițiilor companiilor cu participație străină în totalul investițiilor în capital fix (axa din stânga, %) vs fluxul net de ISD-uri (axa din dreapta, mil. \$)/

Figure 1. Share of investment of companies with foreign capital in total investment in fixed capital (left axis, %) vs net FDI flows (right axis, mill. \$)

Sursa: BNS/ Source: NSB

În același timp, creșterea investițiilor în capitalul fix este importantă pentru soluționarea problemelor de restructurare a sectorului real, modificare a accentelor în cadrul modelului de creștere economică și competitivitate a economiei, precum și în impunerea unei dezvoltări sustenabile a economiei pe termen lung. Evoluția relativă atât a investițiilor în capital fix, cât și a ISD-urilor este prezentată în tabelul 1. Analizând datele din tabelul respectiv, se poate observa că creșterea ISD-urilor, practic, nu generează majorarea investițiilor în capitalul fix, ceea ce denotă că investițiile în capitalul fix se realizează, în cea mai mare parte, din surse locale. Cauzele acestui fenomen se regăsesc, în mare parte, după părerea noastră, în climatul investițional insuficient de atractiv, care nu oferă siguranță pe termen lung investitorilor străini. Astfel, se poate constata, după cum am văzut și în analiza repartiției pe sectoare a stocului de ISD-uri, că o parte importantă a ISD-urilor este orientată spre sectoarele neproductive ale economiei naționale, care nu necesită investiții mari în capital fix și au perioade mai mici de recuperare a investițiilor. În acest context, nu putem să nu fim de acord cu unii autori autohtoni, care, cu referire la climatul investițional al Republicii Moldova concluzionează: „RM are nevoie de investiții, în primul rând, de ISD, care să-i asigure dezvoltarea economică și creșterea competitivității prin deschiderea de noi locuri de muncă, micșorarea ratei șomajului, realizarea unui transfer de cunoștințe și tehnologii performante, ridicarea gradului de integrare în sistemul economic european și cel mondial. Pentru aceasta, este necesară reformarea climatului investițional” [7, p.17].

Meanwhile, the increase of investments into the fixed capital is important for solving the problems of the real sector restructuring, change of emphasis in the model of economic growth and competitiveness of the economy and the imposition of a sustainable long-term development of the economy. Relative performance of both fixed capital investment as well as FDI is shown in table 1. Analysing the data from that table, we can see that the increase of FDI do not practically provide the increase of the investment in fixed capital, which means that investments in fixed capital are performed mostly from local resources. In our opinion, this is due to insufficiently attractive investment climate, which does not offer long-term safety to foreign investors. Thus, it can be stated, as seen in the analysis of sector distribution of FDI stock that a significant proportion of FDI is oriented to unproductive sectors of the national economy, which do not require large investments in fixed capital and investments are recovered faster. In this context, we can only agree with some local authors, who conclude with reference to the investment climate of the Republic of Moldova: “The Republic of Moldova needs investments. Primarily FDI, which would ensure economic growth and enhancement of competitiveness by creating of new jobs, lowering of the unemployment rate, transfer of knowledge and efficient technologies, increase the level of integration in the European and world economic system. This requires a reformation of the investment climate.” [7, p. 17].

Tabelul 1/ Table 1

**Evoluția comparativă a ratei de creștere a investițiilor în capital fix și-n ISD-uri/
Comparative evolution of the growth rate of investment in fixed capital and FDI**

Indicatorii/ Indicators	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Creșterea investițiilor în capital fix, %/ Growth of investments in fixed capital, %	8,0	21,0	24,0	39,3	18,8	-39,0	24,1	19,2	4,3	8,6
Creșterea ISD nete, %/ Growth of net FDI, %	97,3	30,8	35,1	109,7	31,4	-70,7	0,0	38,5	-32,3	21,0

Sursa: alcătuit de autori în baza informației BNS/ Source: prepared by the author based on NSB information.

Cifrele prezentate în lucrarea de față confirmă unul din multiplele efecte benefice ale ISD-urilor, și anume faptul că acestea vin să completeze necesarul de resurse interne și să dezvolte factorii competitivi de producție. Acest lucru poate fi asigurat, însă, numai în cadrul unui climat investițional adecvat, bazat pe politici transparente, coerente și competitive de atragere a capitalului străin. Identificarea avantajelor și oportunităților investiționale, valorificarea acestora, vor acorda șanse reale de redresare a activității industriale. Valorificarea oportunităților oferite de ISD-uri necesită, în primul rând, dezvoltarea potențialului investițional al țării, ameliorarea mediului de afaceri, o politică investițională coerentă și țintită [8, p.60].

R. Moldova se poziționează pe ultimul loc în Europa, după nivelul de atragere a ISD-urilor, iar o cauză a acestei situații o constituie climatul investițional puțin atractiv, deoarece țările cu trăsături similare din punct de vedere al dotării cu factori și caracteristici ale pieței interne au reușit să atragă mult mai multe ISD-uri. Aceeași teză o găsim și la alți autori: „Dacă investițiile nu vin în țara noastră, înseamnă că, în aceste țări, climatul investițional este mai favorabil decât în Republica Moldova. Deci, soluția ar fi ameliorarea climatului investițional, precum și crearea și confirmarea imaginii pozitive a țării” [9, p.1056]. Un indice important, ce caracterizează potențialul de atragere a ISD al unei țări, în comparație cu alte țări, este indicele potențialului ISD-urilor, care încorporează o serie de indicatori, precum: PIB per capita; rata de creștere a PIB-ului; ponderea exporturilor în PIB; infrastructura de telecomunicații (media liniilor telefonice și numărul telefoanelor mobile la 1000 de locuitori); consumul de energie pe cap de locuitor; ponderea cheltuielilor de cercetare-dezvoltare în PIB; ponderea studenților în totalul populației; riscul de țară; ponderea exporturilor de resurse naturale în totalul mondial; ponderea importurilor de componente electronice și auto în totalul mondial; ponderea exportului de servicii în totalul mondial; ponderea stocului intern de ISD-uri în totalul mondial [10, p.6]. Conform acestui indice, calculat de UNCTAD [11], R. Moldova se situa, în anul 2011, pe locul 122 din cele 177 de țări incluse în

The figures presented in this paper confirm one of the many beneficial effects of FDI, namely that they come to complete the necessary internal resources and develop competitive production factors. This can be achieved only under a proper investment climate, based on transparent, consistent and competitive policies for attracting foreign capital. The identification of the advantages and investment opportunities, their practical application, would offer real chances of recovery of the industrial activity. The practical application of the opportunities offered by ISD requires, first of all, the country's investment potential development, improvement of the business environment, a coherent and targeted investment policy [8, p.60].

Moldova ranks last in Europe in terms of attraction of FDI, and a cause of this situation is the less attractive investment climate, because countries with similar characteristics in terms of endowment of factors and features of the internal market managed to attract much more FDI. Other authors adopt the same thesis: “If investments do not come to our country, it means that the investment climate in these countries is more favourable than in the Republic of Moldova. So, the solution would be the improvement of the investment climate and creation and confirmation of the positive image of the country.” [9, p.1056]. An important indicator, characterizing the potential to attract FDI in a country as compared to other countries, is the FDI potential index, which incorporates a series of indicator, such as: GDP per capita; the rate of GDP growth; the share of exports in GDP; telecommunications infrastructure (average number of telephone lines per 1,000 inhabitants and mobile phones per 1,000 inhabitants); commercial energy consumption per capita; share of R&D spending in GDP; share of students in the total population; country risk; the world market share in exports of natural resources; the world market share of imports of parts and components for automobiles and electronic products; the world market share of exports of services; the share of world FDI inward stock [10, p. 6]. According to this index, calculated by UNCTAD [11], in 2011 Moldova was ranked 122 out of 177 countries included. Our country's potential for attrac-

clasament. Aceasta stă mai bine în comparație cu multe țări europene ca potențial de atragere a ISD-urilor (Armenia, Macedonia, Albania, Cipru). În același timp, după cum am văzut anterior (tabelul 2), reușitele Republicii Moldova în atragerea ISD-urilor, calculate ca stocul de ISD-uri pe cap de locuitor, în comparație cu aceleași state, sunt net inferioare (în 2013, stocul de ISD-uri per capita în R. Moldova era de 1,7 ori mai mic decât cel din Armenia, de 2,5 ori mai mic decât cel din Macedonia, de 1,8 ori mai mic decât cel din Albania). În opinia noastră, aceasta reprezintă o confirmare a concluziilor expuse mai sus, conform cărora cauza situației respective rezidă în calitatea mai proastă a climatului investițional din R. Moldova.

ting FDI is higher as compared to many European countries (Armenia, Macedonia, Albania, and Cyprus). At the same time, as seen above (Table 2), the success of the Republic of Moldova in attracting FDI, calculated as FDI stock per capita, as compared to the same countries, is significantly lower (in 2013 the stock of FDI per capita in Moldova was 1.7 times lower than in Armenia, 2.5 times lower than in Macedonia, 1.8 times lower than in Albania). In our opinion, this is a confirmation of the above considerations, according to which the cause of that situation lies in the poor quality of the investment climate in the Republic of Moldova.

Tabelul 2/ Table 2

Poziția RM în clasamentul potențialului de atragere a ISD-urilor în comparație cu alte țări/ Position of the Republic of Moldova in the countries rankings by inward FDI potential index

Economia/ Economy	Grupurile de determinanți economici/ Economic determinants groupings				
	Atractivitatea pieței/ Market attractiveness	Disponibilitatea forței de muncă ieftine și calificate/ Availability of low-cost labour and skills	Existența infrastructurii/ Enabling infrastructure	Prezența resurselor naturale/ Presence of natural resources	Locul în clasamentul total/ Overall ranking
Albania	133	78	96	114	123
Armenia	118	88	92	128	136
Belarus	34	7	52	56	27
Cipru	113	92	38	140	129
Estonia	29	86	63	97	75
Georgia	74	80	83	127	104
Letonia	55	73	77	100	80
R. Moldova	109	79	90	132	122
Slovenia	97	85	21	102	81
Macedonia	114	87	84	130	130

Sursa: Web table 32a: Country rankings by Inward FDI Potential Index, 2011, UNCTAD/ Source: Web table 32a: Country rankings by Inward FDI Potential Index, 2011, UNCTAD

3. Obstacolele în mediul de afaceri din Republica Moldova

Conform ultimului Sondaj al Întreprinderilor, efectuat de Banca Mondială (Enterprise Surveys 2013), cele 3 obstacole mari, în calea dezvoltării mediului de afaceri din R. Moldova, sunt: corupția, instabilitatea politică și calificarea joasă a forței de muncă [12]. Unul dintre indicii importanți, ce măsoară atractivitatea - economiei unei țări pentru investitori, este indicele libertății economice, calculat de către Heritage Foundation. Potrivit acestuia, în anul 2014, R. Moldova se situa pe poziția 110 din 186 de țări, fiind plasată în categoria țărilor „preponderent nelibere”. În același clasament, Macedonia se situa pe poziția 43, Armenia – pe locul 41, iar Albania – pe locul 54. În ceea ce privește libertatea investițională, R. Moldova împărțea locurile 109-124 împreună cu alte 16 state (50 de puncte), Macedonia – pe locurile 80-95 (60 de puncte), în timp ce Armenia pe locurile 46-67 (70), Albania – 35-45 (75), Georgia – 23-34 (80), Letonia – 13-22 (85), iar Estonia pe locurile 2-12 (90 de puncte) [13]. În alt

3. Obstacles in the Business Environment of the Republic of Moldova

According to the latest Enterprises Survey conducted by the World Bank, the 3 top obstacles to running a business in Moldova are corruption, political instability and inadequately educated workforce [12]. Another important indicator, which measures the attractiveness of a country's economy for investors, is the index of economic freedom, calculated by the Heritage Foundation. According to it, in 2014 Moldova was ranked 110th out of 186 countries, being placed in the category of “mostly unfree”. In the same classification, Macedonia was ranked at 43rd place, Armenia – 41st and Albania – 54th. Regarding the investment freedom, Moldova shared the 109-124 places along with other 16 countries (50 points), Macedonia – 80-95 (60 points), while Armenia 46-67 (70), Albania – 35-45 (75), Georgia – 23-34 (80), Latvia – 13-22 (85) and Estonia 2-12 (90 points) [13]. Another international ranking, Doing Business 2015, prepared by the World

clasament internațional, Doing Business 2015, elaborat de Banca Mondială, R. Moldova s-a clasat pe locul 63 din 189 de țări, după ușurința derulării afacerilor, inclusiv pe locul 56 la protecția investitorilor. Țările, pe care le-am enumerat pentru comparație, au avut o poziționare mai bună: Georgia locul 15 (43 la protecția investitorilor); Macedonia locul 30 (21 la protecția investitorilor); Armenia locul 45 (49 la protecția investitorilor); Albania locul 68 (7 la protecția investitorilor). În pofida unui anumit grad de subiectivitate al acestor ratinguri, investitorii, de obicei, țin cont de ele în procesul de selectare a locațiilor pentru investiții. Ca rezultat, țările cu o plasare mai bună în aceste clasamente (și, de regulă, cu un climat investițional și de afaceri mai bun) au și o performanță mai bună în atragerea ISD-urilor, în pofida faptului că, după potențialul teoretic de atragere a ISD-urilor, au o poziție mai proastă (Armenia, Macedonia, Albania). Tabelul de mai jos demonstrează acest lucru. Per total, R. Moldova ocupă cea mai proastă clasare în ratingurile prezentate printre țările de comparație, respectiv și performanțele acesteia măsurate ca stocul de ISD-uri per capita sunt cele mai slabe, urmată de Belarus, Armenia, Albania, Macedonia și Georgia. De aceea, îmbunătățirea performanței Republicii Moldova în cadrul acestor clasamente ar trebui să facă parte din eforturile politicii de atragere a ISD. Iar acest lucru nu este posibil fără îmbunătățirea reală a climatului investițional și de afaceri.

Bank, ranked Moldova on place 63rd out of 189 countries for ease of doing business, including rank 56th for investors' protection. The countries used for comparison had a better positioning: Georgia 15th place (43rd for investors' protection); Macedonia 30th place (21st for investors' protection); Armenia 45th (49th for investors' protection); Albania 68th (7th for investors' protection). Despite a certain degree of subjectivity of these ratings, investors usually consider them when choosing the locations for investment. As a result, countries with a better placement in these rankings (and, usually, with a better investment and business climate), have a better performance in attracting FDI, despite the fact that after the theoretical potential for attracting FDI, they have a worse position (Armenia, Macedonia, Albania). The table below shows this. Overall, Moldova registers the worst ranking in the ratings given among the comparison countries, respectively its performance measured as FDI stock per capita is the lowest, followed by Belarus, Armenia, Albania, Macedonia and Georgia. Therefore, improving the performance of the Republic of Moldova in these rankings should be part of the efforts of FDI attraction policy. This is not possible without real improvement of the investment and business climate.

Tabelul 3/ Table 3

**Performanța țărilor în atragerea ISD-urilor în comparație cu locul deținut în ratingurile internaționale/
Performance of countries in attracting FDI as compared to the place held in international ratings**

Indicatorii/ Indicators						
Economia/ Economy	Potențialul de atragere a ISD-urilor (locul) conform UNCTAD/ Potential to attract FDI (place) according to UNCTAD	Poziția în Doing Business 2015 după ușurința derulării afacerilor/ Position in Doing Business 2015 for easy of doing business	Poziția în Doing Business 2015 după protecția investi- torilor/ Position in Doing Business 2015 for investors' protection	Poziția conform indicelui liber- tății economice 2014/ Position acc. to the index of economic freedom 2014	Stocul ISD per capita în 2013, \$/ FDI stock per capita in 2013, \$	
1	2	3	4	5	6	
Albania	123	68	7	54	1923	
Armenia	136	45	49	41	1830	
Belarus	27	57	94	150	1788	
Cipru	129	64	14	46	24420	
Estonia	75	17	56	11	16664	
Georgia	104	15	43	22	2690	
Letonia	80	23	49	42	7635	
R. Moldova	122	63	56	110	1052	
Slovenia	81	51	14	74	7353	
Macedonia	130	30	21	43	2626	

Sursa: alcătuit de autori în baza indicelui potențialului de atragere a ISD al UNCTAD, indicatorilor Doing Business, indicilor libertății economice și investiționale Heritage Foundation, statisticii UNCTAD cu privire la ISD/ Source: prepared by the author based on the potential index of attracting FDI of UNCTAD, Doing Business indicators, index of economic and investment freedom Heritage Foundation, UNCTAD statistics on FDI.

Importanța climatului de afaceri pentru succesul unei țări în atragerea ISD-urilor este menționată și de numeroasele organizații specializate, care elaborează analize comparative ale condițiilor de atragere a ISD-urilor din diferite țări. Astfel, Serviciul de Consultanță pentru Climatul Investițional din cadrul Băncii Mondiale (Investment Climate Advisory Services), în cuvântul de introducere al raportului său pentru anul 2010, menționează că factorii care influențează deciziile de investiții ale CTN se schimbă. În căutarea unor oportunități de afaceri, acestea sunt acum mult mai îngrijorate de riscurile financiare și politice, dând prioritate mediilor de afaceri stabile și previzibile. Ca răspuns, guvernele de pretutindeni recunosc că șansele lor de a atrage mai multe investiții străine depind de reușita lor în crearea unui climat investițional mai competitiv [14].

4. Direcțiile de îmbunătățire a climatului investițional

Îngrijorări cu privire la pericolul involuției climatului de afaceri și investițional autohton îi preocupă pe unii autori autohtoni, care, încă, cu mulți ani în urmă, atenționau că îmbunătățirea tergiversată a cadrului economic existent nu se va solda cu niciun efect, deoarece alte țări își vor materializa accesul la capitalul străin și la tehnologii, fapt ce va determina progresul lor mai rapid [15, p.383]. Conform aceluiași autor, pentru asigurarea unui avantaj competitiv al Republicii Moldova, 3 grupe de indicatori necesită o atenție sporită și îmbunătățiri:

- Mediul de afaceri, deoarece acesta determină stabilitatea macroeconomică, competiția, perceperea afacerilor în interiorul țării și calitatea vieții, nivelul de atragere al ISD-urilor;
- Resursele, sub forma capitalului uman și fizic, finanțării, tehnologiei, cercetării și dezvoltării;
- Procesul de inovare, care condiționează exploatarea comercială a științei și tehnologiei, spiritul întreprinzător, difuzarea cunoștințelor pe plan internațional și între firme.

În opinia lui Boris Chistruga, mediul de afaceri, în special cel politic și economic, în care operează afacerile, reprezintă factorul determinant pentru întreaga performanță a țării. Acesta evidențiază 5 aspecte esențiale ale mediului de afaceri, pentru atractivitatea țării:

- Stabilitatea macroeconomică. Aceasta, începând cu anul 1992, a fost limitată, în comparație cu multe alte economii în tranziție, din cauza, mai ales, a politicilor macroeconomice inconsecvente, instabilității politice și lipsei consensului cu privire la modul de realizare a reformelor economice;
- Competiția eficientă într-o economie deschisă, care să încurajeze dezvoltarea noilor produse. Aceasta este atât un determinant, cât și o consecință a unui mediu atractiv de afaceri, pentru că un mediu atractiv determină o activitate mai

The importance of the business climate for the success of a country in attracting FDI is mentioned by many professional organizations, which develop comparative analyzes of conditions for attracting FDI in different countries. Thus, Investment Climate Advisory Services of the World Bank mentioned in its forward of the 2010 report that the factors driving investment decisions by multinational corporations are changing. When seeking business opportunities, companies are now more concerned about financial and political risks, with a focus on stable and predictable business environments. In response, governments everywhere recognize that their chances of attracting more foreign investment depend on making their investment climates more competitive [14].

4. Directions for Investment Climate Improvement

Certain local authors mentioned their concerns regarding the danger of involution of domestic business and investment climate. They warned long before that delayed improvement of the existing economic framework will have no effect, because other countries will materialize their access to foreign capital and technology, which will determine their progress more rapidly [15, page 383]. According to the same author, to ensure a competitive advantage of the Republic of Moldova, three groups of indicators require a particular attention and improvements:

- Business environment, because it determines the macroeconomic stability, competition, business perception within the country and quality of life, the level of attraction of FDI;
- Resources in the form of human and physical capital, financing, technology, research and development;
- Innovation process, which leads to commercial exploitation of science and technology, entrepreneurship, dissemination of knowledge at the international level and between companies.

According to Boris Chistruga, the business environment, especially the political and economic one, in which businesses operate, is the determining factor for the entire performance of the country. It highlights five key aspects of the business environment for the attractiveness of the country:

- Macroeconomic stability. This, since 1992, was limited as compared to many other transition economies, due, mainly, to the inconsistent macroeconomic policies, political instability and lack of consensus on how to achieve economic reforms;
- Effective competition in an open economy that encourages the development of new products. This is both a determinant and a consequence of an attractive business environment, because an

intensă de afaceri și, respectiv, o competiție mai eficientă. Și conform Strategiei de dezvoltare a industriei până în anul 2015, nivelul de dezvoltare al concurenței reprezintă indicatorul caracteristic principal al climatului investițional [16, pct.88]. Atât din cauza condițiilor puțin atractive pentru afaceri, cât și a legislației imperfecte și a instituțiilor slabe de stat, chemate să asigure reguli concurențiale eficiente, mediul concurențial, în RM, până acum, n-a devenit un factor stimulator pentru investiții;

- Piața muncii flexibilă și eficientă, pentru a răspunde conjuncturilor schimbătoare și a profita la maximum de noile oportunități. Cu toate că, după cum am văzut și din clasamentele internaționale, RM stă cel mai bine la capitolul „forța de muncă”, printre factorii de atractivitate a investițiilor, calitatea acestui factor se află într-o continuă deteriorare, din cauza emigrației masive a populației în căutarea locurilor de muncă peste hotare, precum și a lipsei unor condiții adecvate de instruire continuă și ridicare a calificării, dar și a legislației muncii insuficient de atractive, după cum am văzut din prioritățile Asociației Investitorilor Străini din RM;
- Mediul instituțional și politic – încrederea oamenilor de afaceri și posibilitatea de a investi – sunt afectate de cadrul instituțional și legal, de eficiența sistemului de reglementare. Cu toate că, pe parcursul anilor, s-au făcut mai multe modificări substanțiale ale legislației și încercări de a întări instituțiile statului, mediul de afaceri s-a confruntat cu probleme considerabile la nivelul reglementării și aplicării acesteia. Drept exemple, în acest sens, servesc corupția permanentă, birocrăția restrictivă în privința procedurilor administrative (avizele de construcție, procedurile vamale greoaie și obstacolele birocratice în obținerea aprobărilor pentru tipuri speciale de investiții etc.) [15, p.384].
- Calitatea vieții – este un factor determinant al performanței într-o economie globalizată, unde atragerea personalului cu calificare înaltă duce la creșterea competitivității.

Rolul hotărâtor al unui mediu de afaceri favorabil pentru activitatea investițională, stimularea intrărilor de investiții în țară și creșterea potențialului de export, pe baza experienței unor țări est-europene (Țările baltice, Cehia, Slovenia) este menționată și în Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015, care recunoaște nivelul insuficient al investițiilor, în special al celor străine directe, în sectorul real al economiei. De asemenea, se recunoaște că activitatea investițională limitată a agenților economici se datorează nu numai resurselor financiare limitate, ci și diferitelor impedi-

attractive environment determines an increased business activity and, respectively, more effective competition. According to Industry development strategy until 2015, the level of development of competition is the main characteristic indicator of the investment climate [16 par. 88]. Both, due to less attractive conditions for business, as well as imperfect legislation and weak state institutions, intended to ensure effective competition rules, the competitive environment in the Republic of Moldova has not become so far a factor stimulating investment;

- Flexible and efficient labour market, to meet the changing conjunctures and best exploit the new opportunities. Although, as seen according to the international rankings, the Republic of Moldova is ranked best as regarding “labour force” among the factors of investments attractiveness, the quality of this factor is continuously deteriorating due to massive migration of population in search of jobs abroad, and the lack of appropriate conditions for continuous learning and raising of qualification, but also due to insufficiently attractive labour laws, as seen among the priorities of the Foreign Investors Association of Moldova;
- Institutional and political environment – the confidence of businessmen and possibility to invest are affected by legal and institutional framework, by the effectiveness of the regulatory system. Although, there have been several substantial changes to the legislation and attempts to strengthen state institutions over the years, the business environment has faced considerable problems in regulation and implementation of such legislation. Examples in this regard are the permanent corruption, restrictive bureaucracy concerning administrative procedures (building permits, burdensome customs procedures and bureaucratic obstacles in obtaining approvals for particular types of investments, etc.) [15, page 384];
- Quality of life - is a key factor of performance in a globalized economy, where attracting highly skilled staff led to the increase of competitiveness.

The decisive role of a business environment conducive to investment activity, stimulation of investment inflows and growth of export potential based on the experience of some Eastern European countries (the Baltic State, Czech Republic, Slovenia) is also mentioned in the Strategy of attracting investment and promoting exports for 2006-2015, which recognizes the underinvestment, especially direct foreign investments in the real sector of the economy. It is also admitted that limited investment activity of economic operators is attribute not only to limited financial resources, but

mente de ordin administrativ la faza de aplicare a legislației, care au impact negativ asupra lansării și dezvoltării activităților respective [17, p.22]. Îmbunătățirea mediului de afaceri, conform Strategiei, trebuie să servească drept bază pentru sporirea investițiilor private, în special a celor străine directe. Iar, în acest scop, Guvernul își propune să continue implementarea reformelor privind îmbunătățirea mediului investițional prin intermediul reformei regulatorii, în special simplificării procedurilor de înregistrare, licențiere, autorizare, control și raportare a întreprinderilor în procesul lansării și dezvoltării afacerilor, revizuirii actelor legislative ce reglementează activitatea de întreprinzător; limitării implicării organelor de control în activitatea de întreprinzător, în special a organelor ce au atribuții de control financiar; îmbunătățirii mediului concurențial (prin întărirea capacităților autorității independente de protejare a concurenței – Agenția Națională pentru Protecția Concurenței) și a celui fiscal, prin acordarea facilităților fiscale investitorilor, perfecționarea sistemului de administrare fiscală; prevenirii și combaterii corupției; simplificării procedurilor vamale și administrative în scopul reducerii complexității și timpului necesar pentru efectuarea operațiunilor de export; perfecționării sistemului judiciar existent prin transformarea acestuia într-unul independent, integru și calificat [17, p.50]. De asemenea, se stipulează că în politicile de atragere a investițiilor, Guvernul va acorda o atenție majoră atragerii ISD-urilor, în special celor strategice, care vor asigura transferul de tehnologii noi, know-how și management eficient, precum și accesul pe piețele de desfacere externe. Guvernul Republicii Moldova își propune o viziune nouă în atragerea ISD-urilor bazată pe aspectele sectoriale și teritoriale ale dezvoltării durabile, precum și pe un mediu de afaceri liberal și prietenos, regim comercial „proactiv”, regim fiscal stimulator, infrastructură economică și tehnică dezvoltată uniform pe tot teritoriul țării, stabilitate macroeconomică și politică, dezvoltarea zonelor economice libere și a parcurilor industriale.

Un alt document important, menit să asigure crearea unui climat investițional atractiv, este Legea nr.81 din 18.03.2004 cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător. Conform acesteia, investitorii străini beneficiază de aceleași drepturi cu investitorii autohtoni, cu excepția dreptului de a dobândi, cu titlu de proprietate, terenuri cu destinație agricolă și terenuri din fondul silvic, pentru a desfășura activitate de întreprinzător, la care ne-am referit și noi ceva mai sus. De asemenea, prin această lege, investitorilor străini li se asigură protecția investițiilor și dreptul de repatriere a veniturilor din investiții rămase după onorarea obligațiilor fiscale. Cu toate acestea, legea respectivă nu corespunde întotdeauna cerințelor mediului investițional modern, mai ales în comparație cu legislația statelor UE. Astfel, în timp ce legea stabilește un șir de obligațiuni pentru investitori, aceasta nu face referire la obligațiunile organelor de stat, mai ales în privința

also to various administrative impediments in implementation of legislation, which have a negative impact on the launch and development of the activities concerned [17, p.22]. Improving the business environment, according to the Strategy, should serve as a basis for increasing private investments, especially direct foreign investments. And to this end, the Government intends to continue implementing the reforms to improve the investment climate through regulatory reform, particularly by simplifying the procedures of registration, licensing, authorization, control and reporting of enterprises in the process of launch and development of businesses; by reviewing legislative acts regulating the entrepreneurship activity; limiting the involvement of control authorities in entrepreneurial activity, especially of the authorities empowered with the financial control; improving the competitive environment (through strengthening the independent competition protection authority – National Agency for Protection of Competition) and the tax environment, by providing fiscal incentives to investors, improving the tax administration system; preventing and combating corruption; simplifying customs and administrative procedures in order to reduce the complexity and time required for export operations; improve the existing judicial system by making it independent, honest and qualified [17, page 50]. It also stipulated that within the policies on attracting investment, the Government shall pay major attention to attracting FDI, especially strategic ones that will ensure the transfer of new technologies, know-how and efficient management and the access to external sales markets. The Government of the Republic of Moldova proposes a new vision in attracting FDI based on sectorial and territorial issues of a sustainable development, and on a liberal and friendly business environment, “pro-active” trade regime, stimulating tax regime, uniformly developed economic and technical infrastructure throughout the country, macroeconomic and political stability, the development of free economic zones and industrial parks.

Another important document, intended to ensure the creation of an attractive investment climate, is the Law no.81 of 18.03.2004 on investments in entrepreneurial activity. According to the law, foreign investors enjoy the same rights as domestic investors, except for the right to acquire, by right of ownership, agricultural land and land from forestry fund, to conduct business activity we referred above. Also, by this law foreign investors are entitled to protection of their investments and repatriation of the income remained after the payment of tax obligations. However, the law does not always meet the requirements of modern investment environment, especially in comparison with the legislation of the EU countries. Thus, while the law

neamestecului acestora în activitatea investițională și de afaceri ale investitorilor (vezi barierele identificate de către Cartea Albă a Asociației Investitorilor Străini din RM, precum și alte constrângeri în mediul de afaceri, menționate de numeroși autori autohtoni, mai sus). În afara acestei legi, ca și în cazul Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor, a rămas elaborarea și realizarea politicii regionale investiționale, obligațiile și responsabilitățile autorităților publice locale în acest proces. După cum am văzut, însă, anume regiunile au cea mai mare nevoie de investiții. În același timp, rolul autorităților publice locale în atragerea ISD-urilor în țările care au reușit să atragă investiții străine importante este unul major.

5. Concluzii

Analiza evoluțiilor fluxurilor mondiale de ISD-uri demonstrează că, odată cu intensificarea procesului de globalizare, dar și ca urmare a crizelor structurale din zona UE și SUA, au crescut șansele țărilor în curs de dezvoltare și ale celor în tranziție, inclusiv R. Moldova, să beneficieze de intrări mai mari de ISD-uri. Cu toate acestea, evidențele arată că, în majoritatea lor, CTN-urile sunt interesate să investească doar într-un număr limitat din rândul acestor țări. Pentru a fi printre aceste țări, Republica Moldova trebuie să se concentreze pe dezvoltarea condițiilor pe care le întrunesc țările „grupului de bază”: *stabilitate politică și economică; cadru legal, regulator și de proceduri administrative stimulator; un mediu facilitator pentru exporturi, care să compenseze dimensiunile reduse ale pieței locale; o forță de muncă mai bine educată și calificată; furnizori locali de servicii de infrastructură, de business și inputuri materiale pentru CTN-uri mai puternici și mai eficienți (cluster).* Acesta reprezintă setul minim de elemente, pe care trebuie să se bazeze politicile de îmbunătățire a atractivității țării, pentru ca aceasta să se afle pe „lista scurtă” sau „potențială” pentru strategiile de expansiune ale CTN. În plus, țările cu agenții capabile să construiască o imagine internațională pozitivă, să ofere servicii investitorilor, să satisfacă necesităților emergente ale acestora, sunt, de regulă, și țările care atrag cele mai multe ISD-uri.

În acest sens, politicile publice trebuie să fie bine gândite și implementate. Acest cadru de politici publice este reflectat prin documentele de dezvoltare strategică precum:

- Strategiile și politicile de atragere a ISD-urilor în Republica Moldova trebuie să se axeze, cu prioritate, pe îmbunătățirea capacităților umane, a legăturilor dintre întreprinderi (stimularea formării clusterelor), a climatului de afaceri și investițional, însoțite de promovarea activă a oportunităților investiționale ale țării și de punerea la dispoziția investitorilor a unor stimulente sub forma ZEL-urilor, singurele opțiuni viabile în vederea majorării intrărilor de ISD-uri în țară.
- Pregătirea resursei umane este și o precondiție în perspectiva dezvoltării durabile a economiei

establishes a number of obligations for the investors, it does not refer to the obligations of state authorities, especially regarding their non-interference into the investment and business activity of the investors (see above the barriers identified by the White Book of the Foreign Investors Association of Moldovan and other business constraints mentioned by many local authors). This law, as well as the Strategy on attracting investment and promotion of export, omitted the development and implementation of regional investment policy, obligations and responsibilities of the local authorities in this process. As we have seen, the regions are mostly in need of investments. At the same time, the role of local authorities in attracting FDI, in the countries that managed to attract major foreign investment, is a major one.

5. Conclusions

The analysis of evolution of FDI global flows shows that with the intensification of globalization, and also due to structural crises in the EU area and the US, there have increased the chances of developing countries and those in transition, including the Republic of Moldova to benefit from greater FDI entries. However, the records show that most of the cases, TNCs are interested in investing only in a limited number of these countries. To be among these countries, the Republic of Moldova should focus on developing the conditions met by the countries of the “core group”: *political and economic stability, regulatory legal framework and stimulating administrative procedures, an environment facilitating exports to compensate the small size of the local market, a better educated and qualified workforce, local providers of infrastructure services, business and material inputs for stronger and more effective TNCs (clusters).* This is the minimum set of elements the policies for improving the attractiveness of the country should base, for the country to be on the “short list” or “potential list” for expansion strategies of the TNCs. In addition, the countries having agencies able to build a positive international image, to provide services to investors, to meet their emerging needs, are usually countries that attract the most FDI.

- Strategies and policies for attracting FDI in the Republic of Moldova should focus primarily on improving human capabilities, on the relationship between enterprises (stimulation of clusters), on the business and investment climate, accompanied by active promotion of investment opportunities of the country and provision of certain incentives to investors, such as Free Economic Zones, the only viable options to increase FDI inflows into the country.
- Human resource training is a precondition for the sustainable development of the economy. The

țării. Sistemul de educație va trebui să pregătească forța de muncă menită să servească drept element de atracție pentru investitorii străini, cu ajutorul cărora R. Moldova poate avansa pe scara competitivității internaționale și reduce decalajul în dezvoltare față de statele industrializate și cele mai avansate din regiune.

Adoptarea unei noi strategii cu privire la atragerea investițiilor, care să înlocuiască Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015. Această strategie trebuie să aibă în vedere asigurarea coerenței cu alte politici orientate spre atingerea obiectivelor generale de dezvoltare și constituirea unor instituții puternice pentru implementarea politicilor investiționale, în conformitate cu principiile de bază internațional recunoscute de elaborare a politicilor investiționale pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă.

education system will have to prepare the workforce to serve as an element of attraction for foreign investors, with the help of which Moldova can climb up the ladder of international competitiveness and reduce the development gap with the most advanced industrialized countries in the region.

Adoption of a new strategy on attracting investments to replace the Strategy of attracting investment and promoting exports for 2006-2015. This strategy should consider consistency with other policies aimed at achieving the overall objectives of development and the establishment of strong institutions to implement investment policies in accordance with internationally recognized basic principles for elaboration of investment policies for achieving sustainable development objectives.

Bibliografie/Bibliography:

1. HÎNCU Rodica, JELIMALAI Denis, OFRIM Greta „Investițiile străine directe – componentă importantă a fluxurilor economice internaționale”, revista *Economica*, nr. 1 (71), 2010, p. 73.
2. FOȘNEA Inga „Impactul crizei financiare mondiale asupra climatului investițional din Republica Moldova”, revista *Economica* nr. 2 (66) 2009, p. 101.
3. BONCIU Florin „Investițiile străine directe”, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 26.
4. Cartea Albă: „Propuneri pentru îmbunătățirea climatului investițional în Moldova”, Asociația Investitorilor Străini din RM (FIA), 2009, p. 28.
5. Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020 „Moldova-2020”, pct. 5.
6. ULIAN Galina „Atragerea investițiilor străine directe în domeniul businessului mic”, *Economie și Finanțe*, nr. 5, 2001, p. 47.
7. BELOSTECINIC Grigore „Competitivitatea economică și promovarea investițiilor străine orientate spre export – o provocare pentru economia Republicii Moldova”, revista *Intelectus*, nr. 3, 2006, p.17, p.19.
8. BÂNCILĂ Natalia „Investițiile străine – factor relevant al creșterii economice”, Conferința științifică internațională „Rolul investițiilor în dezvoltarea durabilă a economiei naționale în contextul integrării europene”, 29-30 octombrie 2010, p. 60.
9. PÂRȚACHI Ion „Climatul investițional – sursă de creștere și reducere a sărăciei în Republica Moldova”, România și Republica Moldova. Potențialul competitiv al economiilor naționale: Posibilități de valorificare pe piața internă, europeană și mondială, Academia Română, București, 2004, p. 1056.
10. SULSTAROVA Astrit „FDI performance and potential rankings”, Division on Investment and Enterprise, UNCTAD, p. 6.
11. Web table 32a: Country rankings by Inward FDI Potential Index, 2011, UNCTAD.
12. <http://www.enterprisesurveys.org/data/exploreconomies/2013/moldova>.
13. <http://www.heritage.org/index/>
14. Investing Across Borders 2010”, Investment Climate Advisory Services, the World Bank, p. v.
15. CHISTRUGA Boris „Integrarea postindustrială a țărilor Europei Centrale și de Est: realități și perspective”, Editura ASEM, Chișinău, 2007, p. 383.
16. Strategia de dezvoltare a industriei pe perioada până în anul 2015, capit. VII, pct. 88.
17. Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015, capit. II, pct. 22, pct.50.